

HÖGSKOLAN
DALARNA

”Den du så länge har sökt är på väg”

Messianska föreställningar i Astrid Lindgrens text *Mio, min Mio*
utifrån Werblowskys typologi

Författare: Lisa Hellström
Handledare: Torsten Hylén
Examinator: Gull Törnégren
Ämne/huvudområde: Religionsvetenskap
Kurskod: RK 3036
Poäng: 15,0 p
Examinationsdatum: 2018-09-14

Vid Högskolan Dalarna finns möjlighet att publicera examensarbetet i fulltext i DiVA. Publiceringen sker open access, vilket innebär att arbetet blir fritt tillgängligt att läsa och ladda ned på nätet. Därmed ökar spridningen och synligheten av examensarbetet.

Open access är på väg att bli norm för att sprida vetenskaplig information på nätet. Högskolan Dalarna rekommenderar såväl forskare som studenter att publicera sina arbeten open access.

Jag/vi medger publicering i fulltext (fritt tillgänglig på nätet, open access):

Ja

Nej

Abstract

Min uppgift och syfte med denna uppsats har varit att undersöka om Zwi RJ Werblowskys teori om messianism kan appliceras på texten *Mio, min Mio*. Den andra uppgiften har varit att pröva om hypotesen att texten *Mio, min Mio* av författarinnan Astrid Lindgren innehåller messianska föreställningar stämmer. Till min hjälp tog jag religionshistorikern Zwi RJ Werblowskys artikel: "Messiah and Messianic movement". Utifrån hans text kunde åtta typologiseringar utkristalliseras. Dessa var; *tiden, messiasfiguren, ledaren, mytologiseringen* och de dualistiska delarna *visionärt-rationellt, aktiv-passiv, konservativa regler-revolutionära regler* och *inklusive-exklusive*. Jag använde mig av närläsning som metod.

I arbetet presenteras både slutsatser och en diskussion utifrån tidigare forskning kring dessa.

Det har varit intressant att blanda olika discipliner i denna uppsats. Jag har använt mig av en religionshistorisk modell på en skönlitterär text, vilket kan ses som fruktbart och utvecklande för framtida forskning.

Nyckelord: Messianska föreställningar, *Mio, min Mio*, RJ Zwi Werblowsky, Astrid Lindgren, fantasy.

Förord - Tack!

Jag vill härmed passa på att tacka alla som har stöttat mig och kommit med små hejarop genom uppsatsprocessen.

Särskilda tack vill jag ge till Ulrika på Karlahuset i Örebro som fick mig att satsa på det magisterprogram i religionsvetenskap som jag i och med denna uppsats har avklarat.

Sist men absolut inte minst, tack till min handledare Torsten Hylén på Högskolan Dalarna för otroligt snabba svar på e-post och kloka kommentarer till mitt arbete

Innehållsförteckning

1.	Inledning	5
	1:2 Syfte	6
	1:3:1 Metod	6
	1:3:2 Tolkning – Hermeneutik	7
	1:4 Tidigare forskning	9
	1:5 Disposition	14
2.	Mio, min Mio – Referat och bakgrund	15
	2:1 Mio, min Mio referat	15
	2:2 Astrid Lindgrens religiösa föreställningsvärld	17
3.	Werblowskys teori om messianism	19
	3:1 Typologisering baserat på Werblowskys teori	20
4.	Analys	23
	4:1 Tiden	23
	4:2 Messiasfiguren	25
	4:3 Ledaren	29
	4:4 Vision – rationellt	30
	4:5 Aktiv – passiv	31
	4:6 Konservativa regler – revolutionära regler	33
	4:7 Exklusive – inklusive	34
	4:8 Mytologisering	35
5.	Resultatsammanfattning och slutsats	36
6.	Diskussion	38
7.	Sammanfattning	39

Litteraturförteckning

1. Inledning

Astrid Lindgrens litterära värld har legat mig varmt om hjärtat sedan barndomen. Många är de böcker som jag har läst av Lindgren och om hennes liv och författarskap.

Det som gör att jag nu kan välja att arbeta med en av Astrid Lindgrens texter i ämnet religionsvetenskap är att jag har funnit en artikel av religionshistorikern Zwi R.J. Werblowsky (1924–2015)¹ och hans teori om messianism och messianska rörelser vilken jag kommer applicera på texten *Mio, min Mio*² som är analysobjekt.

Uppsatsprojektet påbörjades med en stark känsla av att *Mio, min Mio* skulle kunna passa in i ett messianskt perspektiv innan jag gjorde ytterligare en grundlig läsning av boken. När noggrannare läsning gjorts fann jag att de messianska banden mellan Werblowskys typologiseringar och Lindgrens text var starka. Författarinnans poetiska språkbruk och till viss del hennes uppväxt pekade mot det.

För att detta ska gå att genomföra behöver jag och mina läsare ingå ett avtal. Det innebär att jag har läst texten *Mio, min Mio* som ett verklighetsbaserat verk, trots att det inte egentligen inte är det och det behöver mina läsare acceptera. Det är inte en empirisk värld som behandlas i boken, vad vi kan kalla ”i verkliga livet” således tillämpas Werblowskys modell på något annat än vad den skapt för, då den tidigare varit testad på rörelser i vår empiriska värld.

¹ Werblowsky, Zwi R.J. ”Messiah and Messianic movement ur *The New Encyclopaedia, Britannica* vol. 11, s 1017–1022

² Lindgren Astrid (1981), *Mio, min Mio*, Rabén & Sjögren: Stockholm

1:2 Syfte

Uppsatsens första syfte är att pröva om Werblowskys modell kan appliceras på Astrid Lindgrens text *Mio, min Mio*.

Uppsatsens andra syfte är att testa min hypotes om att det förekommer messianska föreställningar i Astrid Lindgrens text *Mio, min Mio*.

1:3:1 Metod

Jag har gjort en kvalitativ innehållsanalys. Motiveringen är att metoden ligger närmast det jag vill undersöka. Med begreppet kvalitativ innehållsanalys menas att det som söks är manifesta inslag i texten, dvs. sådant som uttryckts explicit.³ Jag har ägnat mig åt närstudieläsning av Astrid Lindgrens text *Mio, min Mio*. Det innebär att jag har läst hela texten fem gånger under arbetets gång. Jag har även läst valda delar av materialet fler gånger där det visar sig vara nödvändig. Därav den hermeneutiska ingången. Se mer om detta i nästa delkapitel.

Jag har använt mig av Werblowskys artikel ”Messiah and Messianic movements”,⁴ vilket typologiseringarna är tagna från. Jag kommer både att presentera Werblowskys artikel och göra en summering av typologiseringarna längre fram i uppsatsen.

Jag har använt Lindgrens text för att kunna lägga ett raster över texten och applicera Werblowskys kategorier för messianska rörelser och därigenom finna likheter. Detta har medfört att även olikheter upptäckts vilket jag också uppmärksammat.

Enligt Peter Svensson finns det tre sätt som teorier kan vara aktiv på: 1) Man kan skapa en ny teori, utveckla eller 2) ifrågasätta befintlig teori eller 3) använda sig av

³ Boréus Kristina & Bergström Göran. ”Innehållsanalys” i Boréus K & Bergström G. *Textens mening och makt – metodbok i samhällsvetenskaplig text och diskursanalys*, s. 51

⁴ ur *The New Encyclopaedia Britannica*, vol. 11, s 1017–1022

teorier för att analysera sitt empiriska material.⁵ Jag har valt det senaste, men mitt empiriska material skiljer sig från vad man vanligtvis räknar in i kategorin. För att det ska fungera att arbeta på det sätt jag gjort, behöver läsaren gå in i texten och läsa den som empirisk, dvs. även om texten inte är grundad på erfarenhet på det sätt som tidigare varit vanligt att undersöka inom forskningen.

Peter Svensson påpekar i sitt kapitel att kvalitativ forskning ses som alltför subjektiv, men denna kritik menar han är felriktad.⁶ Svensson föreslår att vi istället bör tala om intersubjektivitet. Med detta menas att resultaten som forskaren kommer fram till ska kunna förstås av andra forskare och läsare i allmänhet samtidigt som de bidrar med ny kunskap.⁷ Det håller jag med honom om och jag utgår från det i mitt arbete.

Jens Rennstam och David Wästerfors beskriver i sitt kapitel vikten av att bli förtrogen med sitt material, vikten av att ”umgås” med det och vikten av kreativitet för att skapa insiktsfulla analyser. Författarna poängterar att materialet måste läsas om och om igen och det delas in och ordnas.⁸ Vilket jag följer.

1.3.2 Tolkning – Hermeneutik

Göran Bergström & Kristina Boréus nämner att hermeneutiken har två viktiga delar.⁹ Dels att förförståelsen har betydelse, dels den hermeneutiska cirkeln. Den hermeneutiska cirkeln kan förstås på olika sätt. En viktig aspekt av den är att delar i en text tolkas utifrån texten som helhet och helheten utifrån delarna. Detta är den hermeneutiska cirkeln. Innebörden av en speciell term i en text måste tolkas utifrån ett större sammanhang, textens helhet. När termens innebörd står klar framstår kanske hela texten i ett nytt ljus.¹⁰ Hans-Georg Gadamer myntade begreppet förförståelse/fördomar. Detta innebär att alla människor har ett bagage som

⁵ Svensson Peter, ”Teorins roll i kvalitativ forskning” i Ahrne, G & Svensson P. *Handbok i kvalitativa metoder*, s. 208-219.

⁶ Ibid., s. 215

⁷ Ibid., s. 216

⁸ Rennstam Jens & Wästerfors David, ”Att analysera kvalitativt material” i Ahrne, G & Svensson P. *Handbok i kvalitativa metoder*, s. 220-236.

⁹ Textens mening och makt – metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys

¹⁰ Ibid., s 31

påverkar dem i deras tolkningar, medvetet eller omedvetet. Gadamer menade att vi inte stannar vid att tolka i enlighet med vår förförståelse. Han talade om ett möte mellan forskarens och textens tolkningshorisonter och att tolkningen är ett resultat av horisontsammanmältning där forskarens tolkningshorisont utmanas i mötet av texten. Det är omöjligt att rekonstruera exakt vad författaren velat säga med texten och även hur andra har förstått den.¹¹

Idealet om vetenskaplig kumulativitet går ut på att varje forskningsansats ska kunna relateras till annan forskning inom samma område så att kunskapsmassan ackumuleras. Är det möjligt att upprepa en textanalys är det också möjligt att göra analyser med samma sorts instrument på andra texter så att resultatet kan jämföras.¹²

Detta resonemang anser jag ha relevans i mitt arbete. Det forskningsfält jag vill bygga vidare på utgår från genren fantasy med tillhörande religion. Den smälter samman med verket jag ska undersöka, dvs, *Mio min Mio* som tillhör denna genre. Dock bör poängteras att boken gavs ut år 1954, vilket var tidigt vad gäller fantasys tillkomst som genre.¹³ Det är min mening att undersöka om det raster jag lägger på *Mio, min Mio* ska kunna användas i andra sammanhang inom fantasygenren, men även skönlitteraturen i stort. Jag har valt artiklar som handlar om aningen fantasy, och ibland mer specifikt; *Mio, min Mio* som ett fantasyverk. Forskningen inom fantasy har sedan länge varit intresserade av religionsfrågor. Detta beror på att världarna som byggs upp inom fantasygenen oftast verkar vilja ha någon högre makt. Jag vill mena att jag genom denna uppsats hjälper till att ytterligare bygga vidare på dessa frågor, men ur ett perspektiv som grundar sig på messianism.

Den tolkningsstrategi som jag valt att använda i uppsatsen är den uttolkandeorienterade:

En variant av denna tolkningsstrategi är då uttolkaren använder speciella verktyg på texten som är främmande för såväl dess avsändare som dess primära mottagare (...) Men en sådan tolkning kan ha annat värde, t.ex. att generera idéer eller visa på likheter i termer av logiska relationer mellan element i olika texter eller diskurser.¹⁴

¹¹ Ibid.

¹² Ibid., s 57

¹³ Wolf nämner att Tolkien kallas Fantasyns fader och han gav ut sin första Sagan om ringen-bok år 1955.

¹⁴ Ibid., s 32

I detta fall innebär det att jag sökt gemensamma nämnare i en utväxling mellan Werblowskys kategoriseringar och texten *Mio, min Mio*.

1:4 Tidigare forskning

Min uppsats utgår främst från ett religionsvetenskapligt perspektiv, men tangerar även det litteraturvetenskapliga. Det hade varit en fördel att finna någon forskning om Werblowskys teori utifrån ett litterärt perspektiv. Jag har läst arbeten av forskare som har skrivit utifrån andra av Werblowskys idéer. Han arbetade bl.a. med ämnen rörande jämförande religioner. Ingen, mig veterligen, har dock intresserat sig för hans messianismteori, kanske därför att det är en uppslagsartikel. Jag har därför valt att inrikta mig på arbeten som handlar om *Mio, min Mio* eller fantasylitteratur i vilket jag vill mena att det finns spår av messianism, eller åtminstone religionsfrågor eller onologi-frågan vad gäller *Mio, min Mio*.

Sten Wistrand: Astrid Lindgrens ”mest problematiska bok”: Ontologi, genre och funktion i *Sunnanäng*.¹⁵

Sten Wistrand syfte är att använda sig av de fyra sagorna i antologin *Sunnanäng* av Astrid Lindgren. Han intresserar sig för områden som genre och ontologisk ambivalens. Wistrand använder sagorna som utgångspunkt och material för att närma sig litterär teori och metod. Han för en kontinuerlig dialog med tidigare forskning angående olika tolkningar, läsarter och infallsvinklar.¹⁶

Teoriramen kantas av tidigare forskare som Wistrand presenterar och i några fall går i polemik med. Han talar om språkspegel och retorisk strategi, något som skvallrar om hans ståndpunkt.¹⁷

¹⁵ I samlaren. Tidskrift för forskning om svensk och annan nordisk litteratur, Årg 135, 2014, Swedish Science Press, Svenska litteratursällskapet.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Ibid., s 166

Jag har valt att använda mig av Wistrands arbete då han till en början intresserar sig för *Mio, min Mio*, innan han går vidare till sagorna i Sunnanäng. Han intresserar sig framför allt vad som är verklighet eller ej i boken *Mio, min Mio*.

Kommer till exempel Bosse till Landet i Fjällan och blir Mio, eller sitter han hela tiden kvar på en parkbänk i Tegnérunden och drömmer. I slutet försäkras Bosse/Mio att han verkligen befinner sig i Landet i Fjällan. Om man tror honom kan man tala om ett lyckligt slut, men om man inte tror honom tvingas vi snarare som Göte Klingberg, förstå hans ord ”som ett ångestrop, ett uttryck för att Landet i Fjällan endast finns i Bosses inre”.¹⁸

Wistrand menar också att forskare borde öppna upp för tanken att teorier som gäller den verkliga världen och levande människor kan appliceras på fiktionens världar och karaktärer för att förstå dem och tolka dem.¹⁹ Detta har också varit en underliggande fråga i min uppsats.

Nadine Wolf: *Religious Concepts in Fantasy Literature*²⁰

Arbetet har till syfte att jämföra tre olika fantasyberättelser/filmer. Metoden är ett jämförande perspektiv och ett deskriptivt. Wolf har tagit religiösa begrepp från olika kulturella grupper som rör ritualer och tro. Hon vill också rikta in sig på koncept som rör ritualer eller tron i kontakt med en högre makt av något slag. Slutligen vill hon ta vara på idéer eller filosofier som kräver någon form av ”tro”. Hon nämner taoism och dualism som exempel på ”Religious Concepts”.²¹

Wolf kommer fram till och att det finns en del liknade komponenter i de tre undersökningsobjekten, men att de utformats olika. I sin slutsats slår hon fast vad hon tidigare har nämnt, t.ex. i *Dragonlance* inspirerades författarna Margret Weis och Tracy Hickman av romerska och grekiska gudar, de adapterade även gnostiska idéer. Skillnaden från de övriga verken är att Weis & Hickman använder sig av redan befintliga religioner. En sak som de olika berättelserna har gemensamt är dualismen god/ond. I *Dragonlance* finns den med i skapelsemyten.

¹⁸ Ibid., s. 164f

¹⁹ Ibid, s. 166

²⁰ Bokförlag: Grin, 2008

²¹ Wolf, s. 5

Nästa verk, *His Dark Materials* av Philip Pullman innehåller en kristen dekonstruktion, t.ex. beskrivs "Authority" (Gud) som ganska bräcklig och mänsklig. Medan Lord Asrid (Satan) beskrivs göra resan från förförare till att bli martyr.

Slutligen undersöker *Wolf Star Wars*, som har många världar och det skiljer den texten/filmen från de övriga analysobjekten.

Wolf jämför de olika skapelseberättelser och kommer fram till att de är olika. Chaos- är där Gudarna och allt som de skapar å sin sida kommer ifrån. Dust: Skapas av alla människor. Ger dem kunskap känslor och självständig beslutsförmåga, slutligen det mest kända uttrycket, the force, kommer från Star Wars och det är ett stort energifält som sammankopplar och genomsyrar det levande som när de dör är ett med Kraften.

Jag vill mena att det hade varit intressant att använda grundkällorna, dvs. filmerna /texterna och applicera Werblowskys typologisering därpå.

Maria Nikolajeva: From Mytic to Linear- Time in Children´s Literature²²

Såsom boktiteln skvallrar om, handlar denna avhandling om tidsperspektiv i barnlitteraturen. Nikolajeva visar genom sitt resonemang och exempel på olika texter som är mytiska, där t.ex. hjälten alltid kommer hem till sin ursprungliga plats igen, till det linjära där nämns bl.a. *Mio min Mio*. Mio lämnar inte Landet i Fjärran.

Nikolajeva vill visa barnfiction från andra håll än den nuvarande essentiella mystiska.²³ Hon har en tes som lyder: all litteratur, konst, religion och filosofi strävar efter att reflektera. Vilka är vi? Varför är vi här? Finns de någon orsak till att leva? Hon menar att vi bör se på litteraturen som en "identity quest".²⁴ Jag vill mena att *Mio, min Mio* är en sådan text.

Författaren presenterar strukturella modeller av bl.a. Propp som inför begreppen "tension between lack and liquidation of lack" och Algirdas Julien Greimas uttryck

²² SCARECROW PRESS, INC: Oxford (2000)

²³ Nikolajeva, s 1.

²⁴ Ibid., s 2

”between `want` and `must`”. Det som kompletterar dessa två, enligt Nikolojeva, är den jungianska inledande harmonin som det berättas om i vissa barnböcker. Medan den strukturella modellen avslöjar det sätt som narrativ är uppbyggda, förklarar den psykologiska modellen vad som gömmer sig bakom strukturerna. Båda modeller beskriver våra uppfattningar.²⁵

För att visa på en litteraturvetenskapligt överbyggande studie nämner jag att Nikolajeva använder sig av religionsforskaren Eliade, hon nämner Smedman och hans intresse för Eliades begrepp, särskilt det av helig eller cyklisk tid. Detta är således ett arbete mellan flera discipliner.

Författaren gör utifrån sina resonemang och stöd av tidigare forskare, såsom t.ex. Propp, en egen kategori Utopia / Karneval/ Kollaps, när hon undersöker barnböckerna. Hon förhåller sig, och jämför med Jung, Frye och Eliade som exempel.

Kevin V. Dodd: Donnie Darko and the Messianic Motif.²⁶

Detta arbete riktar tydligast in sig på messianism av de arbeten jag har valt ut. Dodds uppgift är att analysera fantasyfilmen *Donnie Darko* och det messianska motivet som Dodd menar finns däri. Författaren gör många jämförelser för att visa på sitt resonemang, han inleder t.ex. med att nämna de hinduiska verken Ramayana och Mahabharata, han jämför dessa med hebreiska myter. Huvudpersonen i *Donnie Darko* inriktar sig på ”slutet”. Han tror slutligen att han måste dö för att rädda världen.²⁷ Dodd utgår ifrån en messianism som har en spännvidd över flera religioner, men han kommer ofta tillbaka till, och landar i, kristna referenser. Däribland Jesus liv som outsider som Dodd jämför med *Donnie Darko*s liv, han ses också som en outsider av samhället. Författaren kommer fram till att frälsningen är global och, konstaterar Dodd, *Donnie* räddar världen, hela världen, från att bli förstörd, saker som är levande och döda.

²⁵ Ibid.

²⁶(2016) ur *Journal of Religion and Film*, Volym 13, Iss 2, Article 3

²⁷ Ibid., s. 7

Det finns inget återvändande tema i filmen, vilket inte är ett messianskt drag. Men författaren vill ändå visa att filmen "Donnie Darko" har utvecklat messias/frälsningsfilmer.

Vivi Edström: *Astrid Lindgren: Avsnittet "Mio, min Mio - flaskpost och eldsflamma" ur Vildtoring och lägereld*²⁸

Edström använder sig av psykologiska termer och språk. Hon gör en innehållsanalys på *Mio, min Mio*. Edström drar också in intertextuella avsnitt, både från olika diktare och författare såsom Pär Lagerkvist och Selma Lagerlöf. Hon använder också Astrid Lindgrens både senare och tidigare verk och jämför med, såsom t.ex. Blomkvist-deckarna och Bullerby-böckerna. Hon har ett gott öga till att messianism finns i *Mio min Mio* och hon hjälper mig med att utröna vissa symboler i min analys, däribland det gyllene äpplet och dess betydelse. Hon kommer fram till att Bosse genom sagans symbolspråk, bearbetar sin livskonflikt.

Jag vill positionera min forskning mot dessa verk som har visat att litteraturområdet är fullt av religiösa utsagor. Det som inte framkommer lika tydligt är att Werblowskys modell, vilket är den jag använder i denna uppsats, tidigare har applicerats på konkreta religiösa rörelser och inte inom litteraturen som sådan. Det är viktigt att kunna poängtera att även den litterära texten kan innehålla ett messianskt mönster och spår av messianska rörelser. Även om de exempel jag här tillämpar inte är inriktade enbart på messianism, utan religion i det stora hela.

Jag vill mena att det som jag kommer att göra, att läsa *Mio, min Mio* ur ett messianskt perspektiv med hjälp av en religionsvetenskaplig modell kan hjälpa till att vidga forskningsfältet.

²⁸ Edström Vivi, Rabén & Sjögren, (1992)

1:5 Disposition

I uppsatsens första kapitel finns en inledning med innehållande syfte, metod och tidigare forskning.

I andra kapitlet presenteras ett referat av handlingen i *Mio, min Mio*. Astrid Lindgrens religiösa föreställningsvärld lyder nästa rubrik, men också tillblivelsen av *Mio min Mio* står att läsa om.

I tredje kapitlet behandlar jag Werblowskys breda artikel i en något smalare sammanfattning och efter denna presentation följer Werblowskys typologiseringar som jag kommer att använda mig av i analysen.

I fjärde kapitlet presenteras analysavsnittet, där jag har delat in alla utvalda citat i typologiseringarna: *tiden, messiasfiguren, ledaren, mytologiseringen* och de dualistiska delarna *visionärt-rationellt, aktiv-passiv, konservativa regler-revolutionära regler* och *inklusive-exklusive*.

I femte kapitlet presenteras en resultatsammanfattning och slutsats

Diskussionsdelen återfinns i kapitel 6 och i den diskuteras och kommenteras tidigare forskning.

Uppsatsen avslutas med kapitel 7 där en sammanfattning av arbetet presenteras och innehållet knyts samman.

2. *Mio, min Mio* – Referat och bakgrund

Vad gäller texten *Mio, min Mio*, är det svårt att genrebestämma den, enligt Maria Nikolajeva som är barnlitteraturforskare. Hon konstaterar att barnlitteraturen inte kan sägas utgå från antikens genrer drama, lyrik och epik. Hon fortsätter sitt resonemang med att mena att utvecklingsromanen borde vara den enda kategori som barnboken kan sorteras in under, men det hjälper inte oss att skildra barnbokens mångfald.²⁹

Vi pratar ofta om prosaberättelser, motsvarande den vuxna romanen. Men även detta område är för stort, menar Nikolajeva. Kanske är det så, menar hon, att barnlitterära genrer kan jämföras med populärlitteraturens, som kärlekshistoria, äventyr, deckare, skräck, fantasy och science fiction. Möjligen ligger *Mio, min Mio* närmast fantasy fastslår hon.³⁰

2:1 *Mio, min Mio* - referat

Bokens huvudperson är Bo Vilhelm Olsson. Hans biologiska mamma är död och vem som är hans biologiska pappa är den ingen som vet. Bosse, som han kallas, bor på Upplandsgatan i Stockholm hos sina dystra fosterföräldrar men känner sig ensam och önskad.

En dag får Bosse i uppgift att gå och handla. Han träffar fru Lundin som frågar om han kan posta ett kort åt henne. Som tack får han ett äpple. Han läser vad som står på kortet. Det är adresserat till ”Konungen, Landet i Fjärran” och sedan står: ”Den du så länge har sökt är på väg. Han färdas genom dag och natt och bär i sin hand tecknet, det gyllne guldäpplet”.

Bosse tittar till på äpplet i sin hand och ser att det blänker av guld.

²⁹ Nikolajeva, Maria, *Barnbokens byggklossar*, s. 21

³⁰ *Ibid.*

Detta visar sig vara början på ett äventyr. En ande tar honom med och de färdas tillsammans till den magiska Landet i Fjärran. Där väntar hans riktiga pappa, Fader konungen, och det visar sig att han inte heter Bosse, utan Mio.

I Landet i Fjärran råder en idyllisk tillvaro men efter ett tag inser Mio att även här finns ett mörker. Hotet kommer från Landet Utanför där råder ondska och elände och här härskar den onde riddar Kato som har ett hjärta av sten. Riddar Kato rövar bort barn och förvandlar dem till fåglar oförmögna att flyga hem.

Mio blir medveten om att han har ett uppdrag att utföra. Med på sitt uppdrag har Mio sin vapendragare Jum-Jum. De träffar folket på Gröna ängars ö som ger dem redskap att komma vidare. Nu förstår Mio vad han behöver göra. Han måste besegra riddar Kato och rädda barnen.

När de når Landet Utanför blir de tillfångatagna av Kato och fängslade.

Med hjälp av olika magiska hjälpmedel som en magisk sked, en mantel som gör bäraren osynlig och ett magiskt svärd lyckas de fly från sitt fängelse.

Mio lyckas efter en lång strid att döda Kato genom att hugga honom med det magiska svärdet genom hans stenhjärta och Kato förvandlas till en hög av sten.

Förvandlingen är nu bruten och barnen som varit fåglar förvandlas åter till människor och kan återvända hemåt till sina föräldrar.

Slutet blir lyckligt och Mio berättar för läsaren att han nu har det bra hos sin Fader konungen och att det var rätt länge sedan han tänkte på Upplandsgatan.

2:2 Astrid Lindgrens religiösa föreställningsvärld

Författarinnan Astrid Lindgren växte upp i en frireligiös familj i Näs, Vimmerby, Småland i början av 1900-talet. Det kom att prägla henne i hennes författarskap, Astrid kom i tidig kontakt med Bibeln och psalmer i hemmet. Att bibeln har haft inflytande på författarskapet menar litteraturvetaren Edström ligger på det språkliga planet.³¹ Men det var framförallt sagorna omkring sig som Astrid hörde som barn som hon själv lyfter fram som inspirationskälla. Även forskare har påpekat att dessa sagor har påverkat böcker som skrivits av Astrid Lindgren. Den saga som sägs ha inspirerat till *Mio min Mio* heter ”Jätten Bam-Bam och fen Vinbunda” och är en saga från 1908. Den innehåller element som också förekommer i *Mio, min Mio*, t.ex. teman som bortrövade barn, prinsen och hans far, herdepojknas flöjtspelande melodi.³² Intertextualiteten inom litteraturvetenskapen är en viktig del. Den har viss betydelse inom religionsvetenskapen också, men inte i lika hög grad. Därför kommer inte jag ta upp något mer om den än vad som kommer nämnas i detta kapitel.

Astrid Lindgren berättar hur hon fick idén till boken *Mio, min Mio* när hon promenerade genom Tegnérlunden i Stockholm och gick förbi en pojke sittande på en parkbänk. Det var en mörk höstkväll och han såg så ensam och ledsen ut. Lindgren lät pojken bo på Upplandsgatan 13 eftersom hon såg pojken försvinna in i den porten.³³

Astrid Lindgren menar att hon genom sina böcker berättar något om levandets villkor och hur knepigt det kan vara att vara människa.³⁴ Detta uttalande menar jag är en grund till att kalla hennes verk för myter för nutidens människor.

År 2004 kom Reberg-debatten som i korta drag handlade om att en författare, Arne Reberg, skrev en bok som heter *Du och jag Astrid - En andlig historia*, där han bl.a. påstod att Astrid Lindgren var religiös såtillvida att hon ansåg Jesus vara den

³¹ Edström, s. 15

³² Ibid., s. 16

³³ Lindgren (1971) s 11

³⁴ Edström, s. 24

störste och att hon var djupt andlig.³⁵ Han fick mothugg från bibliotekarien och Astrid Lindgrenkännaren Lena Törnkvist som i en artikel i Expressen³⁶ menade att Astrid Lindgren hade kränkts också Lindgrens dotter, Karin Nyman, menade detta. Denna debatt hävdar jag ändrade en del i hur forskningssamhället tog emot sådana påståenden, de sågs inte som seriösa. De facto att det förekom sakfel i Rebergs bok gjorde inte saken bättre, Reberg hade skrivit att hans ungdomsår räddades av *Bröderna Lejonhjärta*, men i själva verket var Reberg 34 år när den boken gavs ut

Jag vill påpeka att det är mycket svårt att diskutera en människas tro som nu är död. Jag har endast andras utsagor att utgå från. När jag har läst igenom den litteratur som behandlar detta visar sig starkast Lindgrens barnatron. Det är möjligt att den fanns kvar under hela hennes liv. För övrigt vill jag mena att en författare kan använda ett religiöst språk utan att för den delen själv vara religiös.

Även om det kan vara viktigt att ta reda på författarens religiösa föreställningsvärld vill jag mena att det ändå är verket som lever sitt eget liv. Och det menade även Astrid Lindgren när hon uttalade sig så här: ”Dikten lever sitt eget liv utan att fråga om lov”.³⁷ Det menar jag att även forskaren bör ta till sig och våga använda sig av.

³⁵ Aftonbladet, 2004-03-25

³⁶ Expressen (senast redigerad) 2007-02-09

³⁷ Forsell Jacob (red) Astrids bilder, bokförlaget Max Ström 2006, s. 253

3. Werblowskys teori om messianism

Werblowskys text är en encyklopediartikel, den är vetenskaplig presenterad och akademiskt granskad.

Messianism, enligt Werblowsky, är: ”used in a broad and at times very loose sense to refer to beliefs or theories regarding an eschatological (concerning the last times) improvement of the state of man or the world, and a final consummation of history.”³⁸ Den behöver inte vara religiöst förknippad utan Werblowsky nämner marxismen som ett exempel på messiansk rörelse.³⁹ Messianska rörelser har radikala förändringsidéer för att försöka uppnå ett ”idealförhållande” som ska föra med sig räddning, frälsning och frigivande. Gemensamt för de messianska rörelserna är att det finns en befrielsefigur som antingen kan vara eskatologisk eller utopirevolutionär.⁴⁰

Ordet messianism kommer från titeln messias som betyder ”den smorde” på hebreiska, epitetet kan också förklaras som ”den utvalde”. Till en början syftade termen på den ceremoni då kungens huvud smörjdes med olja. Senare i den judiska traditionen avsåg den även präster eller profeter. Epitetet messias användes i biblisk tid för att visa en auktoritet i samhället.⁴¹

Det är viktigt att observera den historiska kontexten eftersom judarna led under grekisk och romersk ockupation under en tidsperiod. Det var i och med den babyloniska exilen (587–537 fvt.) som judarna fick en idé om att Gud dramatiskt skulle ingripa i historien och att detta skulle vara till fördel för de utvalda. Således skedde en betydelseförskjutning av begreppet messias, och ”mashiah” (messias på hebreiska) började betyda den ultimate frälsaren som förväntades att ge Israel sin frihet från utländsk trældom och återinföra den gyllene tidsåldern.⁴² I judisk tradition fanns en föreställning om att en jordisk ledare skulle komma och rädda det judiska folket från deras förtryck, då användes dock inte benämningen messias. Han skulle komma och uppfylla vissa profetiska tecken, t.ex. samla Israels folk och återuppbygga Jerusalems tempel som hade rivits av romarna 70 evt.

³⁸ Werblowsky (1982) s. 1017

³⁹ Ibid., s. 1019

⁴⁰ Ibid., s. 1017

⁴¹ Ibid., s. 1018

⁴² ibid

Gemensamt för judisk och kristen messianism är tanken om att smärtsamma ”födslovärkar” kommer att existera i den slutgiltiga tiden. ”Födslovärkarna” finns omnämnda både i Gamla Testamentet (GT) och Nya testamentet (NT). Dessa är dock mest utmärkande i den judiska traditionen.⁴³ Om nutidens människor är tillfreds behövs ingen ”fulländning”, snarare vill man hålla fast vid och föreviga tiden genom ett ritual- och mytmönster. Nutiden beskrivs som otillfredsställande av messianska grupper; den är full av lidande, död, synd och annat ont som måste ersättas med en ny tid. Werblowsky beskriver att denna tid antingen behöver fullända något nytt, eller återvända till ”den gyllene tidsåldern”.⁴⁴

Enligt judisk-kristen tidsuppfattning är tiden linjär, den leder till en fulländning och slutar som någonting som möjligen är förutbestämt.⁴⁵

Werblowsky förklarar i sin artikel vilka typer som han anser förekommer i messianism. Han menar att det inte rör sig om en orubblig klassifikation (”Hard - and – fast classification”), utan om en typologi som ska sägas ha indelningar i stora drag.⁴⁶ Werblowskys kategorisering som jag kommer att använda mig av i analysen är följande *tiden*, *messiasfiguren*, *ledaren*, *mytologiseringen* och de dualistiska delarna *visionärt-rationellt*, *aktiv-passiv*, *konservativa regler-revolutionära regler* och *inklusive-exklusive*.

3:1 Typologisering baserad på Werblowskys teori

Med utgångspunkt i Werblowskys typologisering har jag valt att analysera texten utifrån följande typer: *Tiden*, *Messiasfiguren* och *Ledaren*. Dessutom finns det typer som är klart dualistiska och dem har jag valt att behandla sist i denna del. De dualistiska delarna är just motsatsförhållanden och går inte att sammanföra. Jag vill här visa att det finns tillfällen då dessa kan ses som sammanförande även inom gruppen, dock inte exakt samtidigt.

⁴³ Ibid

⁴⁴ Ibid., s.1017

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Ibid., s. 1021

Tidsbegreppet, som messianskt drag, beskrivs antingen som retrospektivt ("golden age") eller framåtblickande mot en helt "ny" tid ("restorative – future oriented"). För att detta ska komma till stånd förväntar sig rörelsens medlemmar en katastrof och frälsning (catastrophic-redemptive). Nutiden ses som negativ inom messianska rörelser. Den behövs ändras på.⁴⁷

"Milinarian movements" hör samman med messianska rörelser såtillvida att det syftar på det tusenåriga styret av Kristus och hans helgon som ska ske före "the final end of history".⁴⁸ Talet tusen blir viktigt i sammanhanget.

Messiasfiguren är den som ska komma och rädda de utvalda från ondskan. Han ska införliva profetiska tecken. Han beskrivs ibland som osynlig, innan han väljer att träda fram.⁴⁹

Werblowsky påpekar att Messiasfiguren antingen är återvändande, såsom den sovande monarken eller den gömde härskaren som finns i en del legender, t.ex. Kung Arthur, eller så representerar messiasgestalten något radikalt nytt. Werblowsky kallar dessa typologier för "returning saviour" och "radically new".⁵⁰ Messianska rörelser fokuserar nödvändigtvis inte på en messiasfigur, dock finns det en idé om att skapa ett messiasideal i sådana rörelser.

När kungarna flera gånger misslyckade i sitt styre lyftes medborgarnas blickar och hopp framåt i tiden. Messiasfiguren har också haft en roll som ledare, t.ex. inom kristendomen, Jesus.

Ledaren för en messiansk rörelse behöver inte bli utnämnd eller räkna sig som en messias. Istället kan det vara en profetgestalt eller en mellanhand av ett moraliskt budskap, eller en radikal person ("Messianic leader-prophet-reforming type"). Detta medför också att det kan finnas indikationer på att det finns olika ledarskapsstilar inom de olika messianska rörelserna. Legitimiteten som en ledare har uppstår i vissa fall genom att personen ifråga har en vision eller tolkningsmöjligheter som är övertygande.⁵¹

Nu kommer vi till den del av de olika typerna av messianism som är dualistiska:

⁴⁷ Ibid., s. 1017

⁴⁸ Ibid., s. 1017

⁴⁹ Ibid., s. 1021

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Ibid.

Uttrycket att endast de ”utvalda” kommer att räddas kategoriseras under typologiseringen *exclusive-inclusive*, i Werblowskys artikel.⁵² Det ger ett ”De andra ” -perspektiv, de som inte är utvalda, de kommer straffas och ses som onda.

Visionärt-rationellt (”Vision-rationalistic”). Denna kategori behandlar hur budskapet legitimeras. Det kan t.ex. gälla vem som är Jesus (under NT-tiden) eller när den slutgiltiga tiden ska infinna sig. Ett känt exempel på grupp, där motivet när sluttiden ska infinna sig ses som viktigt, är Jehovas vittnen. Legitimiteten framgår antingen utifrån profetiska upplevelser eller rationella utgångspunkter. I denna kontext blir tolkningar viktiga. Werblowsky vill peka på att mytologiseringar kan ske, dvs. historiska händelser och geografiska platser tolkas så att de ges ett symboliskt värde⁵³. Tex. får platsen där uppenbarelsen inträffat betydelse.

Aktiv-passiv (active-passive). Typologiseringen syftar på gruppernas aktivitet inför den slutgiltiga tiden. Rörelsens medlemmar kan vara aktiva, aggressiva och till och med militanta för att genom deras förhållningssätt försöka bidra till den förändring de kämpar för, eller de kan agera passivt eftersom de vet att den slutgiltiga tiden är förutbestämd och det är således ingen idé att bemöda sig med att försöka påverka utgången.⁵⁴

Konservativa regler-revolutionära regler (antinomian radical-legalistic- extremely conservative). Typologin syftar på att vid uppehållandet av en helt ny tillvaro kommer lagarna antingen att lättas eller hårdna. Werblowsky menar att det tidvis råder en konflikt mellan de konservativa reglerna och det radikala regelverket inom en och samma messianska rörelse.⁵⁵

⁵² Ibid.

⁵³ Ibid., s. 1021

⁵⁴ ibid

⁵⁵ ibid

4. Analys

Jag kommer i mitt analysarbete att gå igenom Astrid Lindgrens verk *Mio, min Mio* utifrån typologiseringarna som har utkristalliserats ifrån Werblowskys artikel och som jag har återgivit i det tidigare delkapitlet. Citaten fungerar som utgångspunkt för mina resonemang.

4:1 Tiden

Tidsperspektivet i *Mio min Mio* är flytande. Tiden är ”utsmetad” genom rum. Den är lika oklar överallt. På Upplandsgatan i Stockholm, där berättelsen startar, känns tiden hopplös. Tiden går långsamt och Bosse beskriver sin situation sittandes på parkbänken: ”Det var bara jag som satt här ute i mörkret. Ensam.”⁵⁶

Mio kommer från en trist tillvaro hos oförstående fosterföräldrar till en tillvaro med sin Fader konungen, vilken är en person som är perfekt. Han har allt det lilla positiva som Bosse (Mio) har upplevt, men allt förstärks till superlativ.

I Landet i Fjärran har Mio varit väntad i tusen och tusen år. T.ex. uttrycks detta genom repliker såsom Väverskans: ”- Kom in gossar små, jag har väntat så länge.”⁵⁷ ”i tusen och tusen år, sa väverskan. Jag minns, att vindarna sjöng om det den aftonen, när jag planterade mina äppelträd, och det är nu mycket länge sedan. Tusen och tusen år.”⁵⁸

Svärdsmidaren har även han väntat på att få betjäna prins Mio: ”I tusen och tusen år har jag smitt på ett svärd som kan skära genom sten, sa han. Och nu i natt har jag äntligen lyckats, inte förrän nu i natt.”⁵⁹

Riddar Kato har satt bybornas idealtillstånd ur spel då han har rövat bort barn och förvandlat dem till svarta fåglar som kretsar kring hans borg. Detta sker innan Mio har anlänt. Dessa barn har föräldrar och släktingar som saknar dem och som Mio och Jum-Jum möter på sin färd.

Tidsprocessen ska leda till en stor förändring som slutar med ett utplånande enligt Werblowsky och ur detta ska det som ett resultat komma en gladare, bättre och

⁵⁶ Lindgren (1981), s. 14

⁵⁷ Ibid., s. 80

⁵⁸ Ibid., s. 86

⁵⁹ Ibid., s. 127

perfekt sakförhållande och detta kommer ta det onöjaktiga nuets plats. Det är en negativ syn på nuet inom messianska rörelser.

Om en person är nöjd med nuet och tillvaron, och allt känns rätt behövs inte något som fulländar och transcenderar, snarare görs försök att återförnya eller förnygra på nytt i enlighet med ett myt- och ritualmönster⁶⁰. Detta blir tydligt efter att riddar Kato har fallit. Mio vill genom sin beskrivning visa på en förvandling tillbaka till ett ursprungsförhållande. Men också ett framåtblickande perspektiv. Och här blir det tydligt att naturen kommer att segra och riddar Katos välde rasa samman i hans sista strid. En framtidsvision uppenbarar sig för Mio:

En gång växer det väl mossa över den där stenhögen. En gång ligger den väl gömd under mjuk grön mossa och ingen vet att därunder ligger riddar Katos borg.

Jag har sett en sorts skära blommor som växer bra på mossa. De ser ut som små, små klockor och de växer i långa revor. En gång kanske det växer sådana där små skära klockor i mossan över riddar Katos borg. Det blir nog vackert, tror jag.⁶¹

Tiden man väntar behöver relateras till ett nu och ett förflutet. Detta är tydligt hos Mio eftersom han till en början relaterar saker som skett på Upplandsgatan och till ett nu som beskrivs genom kommande delar av boken.

”Nuet” i slutet av berättelsen är redan i ett idealtillstånd. Prins Mio berättar om vägen dit. Tiden är tillbakablickande ur narrativ synvinkel, men den har varit framåtblickande för folket som har väntat på att sagan ska införlivas och att Mio ska rädda deras barn. För folket kan detta perspektiv beskrivas som ”Nu!”. Nu sker det som de har väntat på så länge. Som de själva uttrycker det: ”I tusen och tusen år.”

Tiden är också inne för Mio! ”Jaså redan”, säger Fader konungen” och Jum-Jum säger ”Jaså, äntligen.”⁶² när Mio säger att han vill rida genom Dunkla skogen. Detta pekar på att det är något framåtblickande som ska ske och det är något som Mios Fader konungen och Jum-Jum har väntat på, men med olika känslor.

Tidens tyngdlöshet i texten *Mio min Mio* får representeras av följande citat: ”Jag vet inte hur länge vi rusade fram genom mörkret. Kanske var det bara en kort stund, kanske var det många, många timmar. Eller var det kanske tusen och tusen

⁶⁰ Werblowsky, s. 1021

⁶¹ Lindgren (1981), s. 174

⁶² Lindgren (1981), s. 72

år, det kändes nästan så.”⁶³ Det finns flera exempel på liknande uttalanden, som handlar om att tiden knappt rör sig.

Litteraturvetaren Vivi Edström påpekar att det ”finns lätta kännetecken av medeltid och riddartid och det talas om riddare, väpnare, mantlar och väktare i texten.”⁶⁴ Jag vill mena att detta pekar mot att det rör sig om en tid som är förlagd långt tillbaka i tiden, trots att det utspelar sig i en pojkes ”nu”. Han berättar om någonting som har hänt och som han själv säger i slutet av boken ”Jag tänker sällan på den tiden, när jag bodde på Upplandsgatan.”⁶⁵

Edström har även kommenterat att i ”det centrala tidsbegreppet innefattas i formeln ”tusen och tusen år”. Det är en icke- biologisk, icke -mekanisk tid som skapar en vision av rymd och sammanhang och svarar mot rummens värdighet.”⁶⁶ Och det mystiska och sagolika, bör tillägas.

4:2 Messiasfiguren

Mio är en kungason, en prins, och det poängteras flera gånger i texten. T.ex. på sidan 70:

Det var en gång en konungason som var ute och red i månskenet. Han red genom Dunkla skogen....

Det var så brunnen hade sagt och jag kunde inte låta bli att tänka på det. Jag fick för mig, att brunnen hade menat något särskilt med just den sagan. Att jag var den konungasonen, som en gång hade ridit genom dunkla skogen och att jag måste göra det om igen.

Jag vill mena att Mio här ser sig som den återkommande prinsen. Detta sätt att komma tillbaka från att ha varit frånvarande skulle i vår analys gå under beteckningen ”returning saviour”. Återvändande frälsare/räddare.

Mio binds genom sitt släktskap med vår herre konungen, som Mio kallar min Fader konungen och hans uppgift som är att rädda barnen och naturen från riddar Katos rykande ondska och bryta förvandlingen. Men resultatet blir att han också

⁶³ Lindgren (1981), s. 89f

⁶⁴ Edström, s. 187

⁶⁵ Lindgren (1981), s.181f

⁶⁶ Edström, s. 213

befriar riddar Kato vars ”hjärta skavt så länge”. Uppgiften är dock vag i texten. Läsaren får veta lika lite från texten som Mio. Allt följer Mios medvetenhet.

Mio och Jum-Jum göms under deras flykt från spejarna i skogen på sin resa mot riddar Katos borg. Detta sker mer än en gång. Följande citat är från första gången det inträffar:

Men då hände det någonting underligt. En gammal svart trädstam alldeles bredvid oss öppnade sig, och jag såg att det var ihåligt. och innan jag visste, hur det gick till, hade vi krupit ihop inne i den ihåliga stammen (...) Det ihåliga trädet hade räddat oss.⁶⁷

Werblowsky nämner i sin artikel flera fall av monarker som sover och göms undan världen. Snarlikt det som beskrivs i detta fall. En viktig komponent för hela berättelsen är det verktyg som Nonnos farmor ger pojkarna och som väverskan sedan kommer att laga den ena av, nämligen osynlighetsmanteln. Första gången som Mio och Jum-Jum upptäcker mantelns egenart är när de är fångna i riddar Katos hungerhåla i borgen:

Det var så kallt i tornet, och vi frös. Min mantel hade glidit av mig. Den låg på golvet och jag tog upp den och svepte den om mig. Min mantel som väverskan hade fodrat med sin sagoväv.

I samma stund hörde jag ett skrik från Jum-Jum.

- Mio! Mio, var är du, skrek han.
- Jag är ju här, sa jag. Här vid dörren.

(....)

- Jag ser dig inte sa Jum-Jum. Och jag kan inte ha blivit blind för jag ser dörren och det tunga låset och allt annat i vårt fängelse.

Då märkte jag att jag hade satt på mig min mantel med fodret utåt. Det skimrade sagovävstyget, som väverskan hade givit mig, hade jag vänt utåt. Jag tog av mig manteln för att vända den rätt, och då skrek Jum-Jum till igen.

- Skräm mig inte så där flera gånger, sa han. Var gömde du dig?⁶⁸

Osynlighetsmanteln kommer också visa sig ha en helande effekt och leda till att väverskans dotter som varit förvandlad till en fågel och som offrade sitt liv för att Mio och Jum-Jum inte skulle bli avslöjade på borgens vägg, återuppstår:

- Vi sveper Milimani (väverskans dotter, min anm.) i min mantel, sa jag. Vi sveper henne i tyget som hennes mor har vävt.

⁶⁷ Lindgren (1981), s. 109

⁶⁸ Ibid., s.156f

Och jag svepte Milimani i min mantel som var fodrad med sagoväv. Mjukare än äppelblom var den, lenare än nattens vind i gräset, varmare än hjärtats röda blod och det var hennes egen mor som hade vävt den. Så försiktigt svepte jag min mantel omkring stackars Milimani, för att hon skulle ligga mjukt på berghällen.

Då hände något underligt. Milimani slog upp sina ögon och såg på mig. Först låg hon stilla och bara såg på mig. Sedan satte hon sig upp och tittade på alla barnen och var så förundrad. Och hon tittade sig omkring ännu mer och såg ännu mer förundrad ut.

- Vad sjön är blå, sa hon.⁶⁹

I slutet av berättelsen har manteln blivit en leksak och borta är alla skräck och förundran som har följt med den:

Och så lekte vi med min mantel, Nonnos bror ville inte ha den tillbaka.

- Fodret är i alla fall ditt, Mio, sa han.

Och vi lekte kurragömma med manteln. Jag hade den på mig med fodret utåt, och jag sprang omkring bland rosenbuskarna alldeles osynlig och skrek:

- Ingen kan ta mig! Ingen kan ta mig.

Och det kunde de inte heller fast de försökte.⁷⁰

Werblowsky skriver i sin artikel om att messias till en början är hemlig. Men i *Mio, min Mio* är allting hemligt för Mio, jag vill mena att det är ett motsatsförhållande. Folket som bor i Landet i Fjärran vet redan mycket. De vet faktiskt redan allt! Tidigt, i början av berättelsen när Mio kommer till Landet i Fjärran, försöker han presentera sig. Jum-Jum, som kommer att bli Mios bäste vän och följeslagare, svarar honom:

- Jag vet redan att du heter Mio (...) Vår herre konungen har skickat ut bud i hela riket, att Mio har kommit hem.⁷¹

Att på detta sätt ropa ut en messias kan inte sägas höra till ovanligheten, åtminstone om det sker inom gruppen. Men det bryter återigen mot hemlighetsmakeriet kring messias som Werblowsky pekar på finns inom t.ex. kristendomen och Jesu utnämning till detta epitet.

Mio själv känner också av att hemligheten ligger i luften och att alla vet om den. Detta bekräftas av Jum-Jum i följande citat:

⁶⁹ Lindgren (1981), s. 172

⁷⁰ Ibid., s. 180

⁷¹ Ibid., s. 28

Nu ger jag mig iväg till Landet Utanför. (säger Mio, min anm.)

- Jag vet det, sa Jum-Jum.
Jag blev häpen.
- Hur kan du veta det, sa jag. Jag visste det ju inte själv alldeles nyss.
- Du vet så lite du, Mio, sa Jum-Jum.
- Men du, du vet visst allting, sa jag.
- Ja, jag vet, sa Jum-Jum. Sedan länge vet jag, att du ska till Landet Utanför. Alla vet det.
- Vet alla det?
- Ja, sa Jum-Jum. Sorgfågel vet det. Väverskan här vet det. Hundra vita hästar vet det. Hela Dunkla skogen vet det, träden viskar om det, och gräset och äppelblommen här utanför, alla vet om det.
- Gör de, sa jag.
- Var enda herde på Gröna Ängars ö vet det och spelar om det på sin flöjt i natten. Nonno vet det. Hans farmor vet det och Jiri och hans syskon. Brunnen som viskar om kvällen vet det. Jag säger dig, alla vet det.
- Och min Fader konungen...viskade jag
- Din Fader konungen har alltid vetat det, sa Jum-Jum⁷²

I slutet av detta delkapitel vill jag kommentera några saker som återupprepas i texten och som har betydelse för att finna messianska drag.

Dessa är Elden som litteraturvetaren Vivi Edström menar ”signalerar utvaldhet och man har också sett ett messiasdrag i motivet att hjälten ska komma i eld.”⁷³ Många är de eldar som har brunnit på hedarna runt omkring på Gröna Ängars ö. De tänds för att hålla värmen, men också, vad det verkar, för att hålla kontakten med andra herdar.

”Vi låg där och hörde vinden gå i gräset och såg eldar, som tändes långt bort. Många, många eldar som lyste i natten för det fanns många, många herdar på Gröna Ängars ö.”⁷⁴

Svärdet är starkt förknippat i texten till eld. T.ex. hittar Mio och Jum-Jum till Svärdsmidaren genom att spela på sina flöjter och följa ett ljussken som blir starkare och starkare och där, hos Svärdsmidaren, ”brann en väldig eld”.⁷⁵ Svärdsmidaren kallar sitt svärd för ”min eldsflamma”⁷⁶ och han håller det oerhört kärt. Mio beskriver hur det kändes att hålla Svärdsmidarens svärd, som nu blivit

⁷² Lindgren (1981), s. 83f

⁷³ Edström, s. 199

⁷⁴ Lindgren (1981) s. 54

⁷⁵ Ibid., s 123

⁷⁶ Ibid., s. 127

hans egen kamp mot riddar Kato: ”Jag grep om mitt svärd, och det kändes som eld i min hand.”⁷⁷

När väl kampen är kommen beskriver Mio: ”Mitt svärd ljungade, det lyste och flammade, det for som eld genom luften och mötte riddar Katos svärd utan barmhärtighet.”⁷⁸

Brödet som mättar har också en messiansk betydelse, det räckte att dela ut några brödskeivor för att mätta flera tusen människor enligt Bibeln. Eno är den som jag menar blir befriad genom ätandet av brödet.

Ett sista messianskt tecken som jag väljer att nämna är äpplet som Bosse har fått av tant Lundin, det är förtrollat och av guld. Edström påpekar att barnet och äpplet hör ihop i saga och myt. Äpplet är en symbol för att barnet tar på sig världens synd.⁷⁹

4:3 Ledaren

Jag vill mena att det finns en ledare i texten. Ledaren heter vår herre konungen. Det är till honom som fru Lundin i fruktaffären skickar kortet med eldskriften, en bekräftelse på att konungens son nu är funnen och äventyret kan ta sin början.⁸⁰ Och det är till honom som bud skickas när Mio ska sova ute i markerna med sin bästa vän Jum-Jum och vallpojken Nonno.⁸¹ Han får budet eftersom han är Mios förmyndare.

Vår Fader konungen skyddar Gröna Ängars ö från Landet Utanförl och Riddar Kato genom att bryggan som skiljer de båda ställena åt varje morgon hivas ner och till kvällen dras upp igen. Ledaren ska förutspå en kosmisk katastrof i enlighet med messianska drag. Läsaren kan förstå att vår herre konungen vet mer om vad som väntar hans son än vad han vill visa Mio när sonen kommer för att be om lov att få rida genom dunkla skogen. ”Jaså, redan (...) hans röst lät (...) sorgsen.”⁸² Det kommer att bli ett svårt uppdrag, och det måste sluta med någons död. Det anar Fader konungen redan.

⁷⁷ Lindgren (1981), s, 136

⁷⁸ Ibid., s 162

⁷⁹ Edström, s. 170

⁸⁰ Ibid., s 13

⁸¹ Ibid., s 50

⁸² Ibid., s 71

Vilken uppgift ledaren har i detta fall, mer än att vara en skyddande faktor, är oklart men ur barnets perspektiv konstaterar Mio att:

Det var nog bra, att Jum-Jum och jag var ute på våra långa ridturer, för hur skulle min fader konungen annars ha fått tid att styra och ställa i sitt stora rike. Om inte vi hade varit borta hela långa dagarna ibland, så hade väl min fader konungen bara hållit på och lekt och pratat med mig istället för att sköta det han skulle.⁸³

Denna typologisering vill jag mena har varit svårast att analysera då det inte finns något tydligt tecken på att det rör sig om en messiansk rörelse utifrån just denna typologisering. Den är alldeles för lös i kanterna och otydlig, t.o.m. för Werblowskys breda modell.

4:4 Visionärt-rationellt

Denna typologi talar om hur budskapet legitimeras. Enligt Werblowsky kan legitimiteten ske genom två olika sätt, dessa är profetiska upplevelser eller rationella utgångspunkter. Det som är starkast i *Mio, min Mio* är profetiska upplevelser.

Den förste som visar på Bosses legitimitet till att vara kallad till Landet i Fjärran som utvald är anden, som blir befriad ur sin fångenskap i flaskan och han säger till Bosse: ”Du är den, som konungen så länge har sökt.”⁸⁴ Legitimiteten är det gyllene äpplet som tant Lundin i fruktbutiken har givit Bosse.

Tant Lundin i fruktbutiken lämnar över ett kort skrivet i eldskrift till Bosse där det står ”Till Konungen, Landet i Fjärran. Den du så länge har sökt är på väg. Han färdas genom dag och natt, och han bär i sin hand tecknet, det gyllene guldäpplet”.⁸⁵ Detta är tecknet på att Mio är väntad och utvald.

Centralt i texten är sagan som ”Brunnen som viskar om kvällen” berättar om. Den börjar så här: ”Det var en gång en kungason som var ute och red i månskenet.” Tänk det kunde ju nästan vara jag! (tänker Mio, min anm.). Jag var ju en

⁸³ Lindgren (1981) s.56f

⁸⁴ Ibid., s 18

⁸⁵Ibid., s. 13

konungason.⁸⁶ Han red genom dunkla skogen.⁸⁷ Mio, som kan sägas varit förd bakom ljuset, kommer i denna stund att förstå en liten del av sitt uppdrag.

I och med att det börjar klarna för Mio vad hans uppgift är börjar han också tänka på alla de som väntat. ”I tusen och tusen år hade Svärdsmidaren smitt på ett svärd som kunde skära genom sten. I tusen och tusen år hade man väntat och hoppats att jag skulle besegra riddar Kato.”⁸⁸ Det inger Mio mod, men han är också rädd många gånger.

Svärdsmidaren ger sin profetiska förutsägelse: ”-Den kommer, den kommer, mumlade han. Den kommer snart- riddar Katos sista strid.”⁸⁹

Även riddar Kato har fått se förutsägelsen besannas. När han möter Mio i borgen utbrister han: ”Jag känner dig nog, prins Mio, (...). Jag visste, att du hade kommit, så fort jag såg din vita fåle. Jag satt här och väntade på dig, och du kom. Du trodde, att det var stridens natt. (...).”⁹⁰

Att även Eno vet vad som ska hända och att han har väntat går att utfinna i hans replik:

- Du ska gå till Svärdsmidaren och hälsa från Eno. Du ska säga att du behöver ett svärd, som ska skära genom sten. Du ska säga att du är en riddare från Landet i Fjärran.

Han tittade länge på mig.

- För det är väl vad du är, kan jag tro, sa han. Är du inte det?⁹¹

Det finns således människor som har väntat, och som vet vad som ska komma och detta menar jag är ett starkt bevis på att visionärt är den del av denna typologisering som väger tyngst.

4:5 Aktiv-passiv

Byborna har varit passivt väntande och när Mio inträder i berättelsen kan sägas att byborna är passiva i den lägre graden, det vill säga, de ger Mio och Jum-Jum kunskaper och verktyg för att underlätta deras färd. T.ex. får pojkarna brödet som

⁸⁶ Lindgren, (1981), s 68

⁸⁷ Ibid., s 71

⁸⁸ Ibid., s.148

⁸⁹ Ibid., s 130

⁹⁰ Ibid., s 149

⁹¹ Ibid., s 98

mättar hunger och vattnet som släcker törst och mantlar av Nonnos farmor, de får reda på hur Kato fungerar av Eno och Svärdsmidaren, som att riddar Kato har en klo till hand och ett hjärta av sten. Därför vill jag mena att deras passivitet inte är fulländad. Men de har väntat på den här stunden, det låter texten läsaren förstå och det är när nu som aktiviteten ökar.

Ju närmare Mio och Jum-Jum kommer Landet Utanför desto mer negativa känslor visar de personer som pojarna möter. Personerna som de möter är rädda, t.ex. Eno som manar dem att vända om: ”Vänd tillbaka därifrån ni kommer, viskade han. Vänd tillbaka innan det är för sent!”⁹²

Det finns också de som är förgrymmade på Kato, såsom Svärdsmidaren som ondgör sig över honom. Han skriker om och om igen: ”Riddar Kato, död åt honom”, och vidare ”I tusen och tusen år har jag smitt på ett svärd som kan skära genom sten, sa han. Och nu i natt har jag äntligen lyckats, inte förrän nu i natt.”⁹³ Svärdsmidaren är således aktiv i hög grad. I den mån han kan vill säga, eftersom han är fastkedjad i det mörkaste berget i den djupaste hålan. Han har trots detta kunnat ordna en liten båt åt sig, som Mio och Jum-Jum använder för att nå riddar Katos borg. Svärdsmidaren förbereder sig för strid, även om det inte är han som ska utföra den så gör han allt i sin makt för att hjälpa Mio i hans kamp.

Fader konungen är passiv i stora delar av berättelsen. Men han har varit aktiv i sitt sökande efter sonen. ”Jag har sökt dig i nio långa år.”⁹⁴ Ibland får andra personer ta ställning utifrån hur Vår herre konungen har tänkt. T.ex. frågar Mio Jum-Jum: ”Vill min fader konungen att jag ändå går” och Jum-Jum svarar ”Ja”. I detta citat beskrivs fader konungen som väldigt passiv och nästan som att han inte bryr sig. Vilket också Mio får erfara några gånger i texten, när han är i Landet Utanför. Då tänker han på sin fader konungen och hör hans röst säga viskande: ”Mio, min Mio”, vilket gör Mio trygg.⁹⁵

Väverskan är aktiv i sitt arbete. I slutet av berättelsen, när hennes dotter kommer hem igen efter att ha varit förvandlad till en fågel, tystnar vävstolen och blir passiv och detta menar jag är ett tecken på att kampen är över och att berättelsen inte kräver att väverskan ska vara aktiv längre.⁹⁶ En del litteraturforskare, däribland

⁹² Lindgren (1981), s. 95

⁹³ Ibid., s 127

⁹⁴ Ibid., s 20

⁹⁵ Ibid., T.ex. s 103

⁹⁶ Ibid., s 177

Edström, menar att Astrid Lindgren som författare har vävt in sig själv i berättelsen genom att plantera in Väverskan som figur.⁹⁷

4:6 Konservativa regler – revolutionära regler

Hemma på Upplandsgatan är det strängt med regler från fosterföräldrarnas sida. Dessa upplöses i och med att Mio kommer till Landet i Fjärran. De åtstramas något hos Väverskan som ber dem att inte nämna riddar Kato vid namn:

- Säg inte namnet, sa jag. (Mio, min anm.)
- Nej, för då slocknar månskenet, sa väverskan. Månskenet slocknar och de vita fåglarna gråter blod.⁹⁸

Det finns flera exempel på när regeln att inte nämna riddar Kato vid namn bryts, och det får direkt konsekvenser i naturen och får närmast apokalyptiska kännetecken:

När han sa namnet blev luften omkring oss kall som is. Den stora solrosen, som växte i trädgården, vissnade och dog, och många fjärilar tappade sina vingar och kunde aldrig flyga mer.⁹⁹

Ju längre ifrån Gröna Ängars ö och rosengården (där vår herre konungen bor) som Mio och Jum-Jum kommer och ju närmare de kommer Landet Utanför, desto strängare blir reglerna, men från att ha varit relativt konservativa regler sker en förflyttning till revolutionära regler. Framförallt Svärdsmidaren är en revolutionär som bryter mot de regler som har satts upp av riddar Kato och som skapar, eller snarare tänjer på de existerande reglerna.

Eno är en gubbe som är rädd för Katos lakejer, som kallas för spejare i texten. Han säger till Mio:

- Nej, jag skickar inte spejarna på dig (...) Än finns det några människor i detta land som inte förräder. Och än finns det några som smider vapen.¹⁰⁰

Således visas även här revolutionära regler. Även om Eno inte är den som följer de revolutionära reglerna, finns de andra som gör det. Citatet visar också på att det finns ett motstånd mot riddar Kato, och att det smids planer som kommer att fälla honom. Svärdsmidaren avslöjar flera av sina hemligheter som inte riddar Kato har kännedom om. Han har ett svärd som kan hugga genom sten, genom riddar Katos

⁹⁷ Edström, s. 194

⁹⁸ Lindgren, s. 82

⁹⁹ Ibid., s 64

¹⁰⁰ Ibid., s 97

stenhjärta; han har en vik med en hemlig båt också. Både svärdet och båten blir nyttiga verktyg för Mios kamp mot riddar Kato.

4:7 Exklusive- inklusive

Hela Landet Utanför är exkluderat, vilket kan förstås genom namnvalet. Det exkluderade ses som ont och någonting som är, utanför. Det är främst riddar Kato vilken beskrivs som ond och utesluten. Fader konungen informerar Mio:

- Det finns något som heter Landet Utanför.
- Vem bor där, frågade jag.
- Riddar Kato, sa min fader konungen, och det kom liksom ett mörker över hans ansikte. Den grymme riddar Kato.

När han sa namnet var det som om något ont och farligt hade dragit fram genom rosengården. De vita fåglarna flydde till sina bon. Sorgfågeln skrek högt och flaxade med sina stora, svarta vingar. Och i den stunden dog många rosor.¹⁰¹

Citatet visar också att Mios fader konungen är inkluderad. Han innehar kunskaper som förvisso de andra på ön också har och det är ett inkluderande till gruppen.

Både Eno och Svärdsmidaren är inkluderande, de kämpar mot Kato, men på olika sätt. Hur befolkningen reagerar på de två utomstående personerna är svårt att veta. Men ur Mios synvinkel får de ett godkännande som vänner och blir därmed inkluderade.

Utan att hårdra resonemanget kan konstateras att en övervägande del av de personer som finns i berättelsen är av inkluderande art.

Det går också att dra paralleller till Upplandsgatan, menar Vivi Edström, där barnen beskrivs som ”gläfsande vargar”.¹⁰² Där får Bosse absolut inte vara med och leka, då det är Janne som bestämmer, Bosse/Mio är exkluderad. När han kommer till Landet i Fjärran blir han inkluderad och på Gröna Ängars ö bestämmer ingen specifik person och det finns bara snälla barn.

Detta menar jag är ett tydligt exempel på exklusive-inklusive, och att den ändrar sig i och med flytten från Upplandsgatan till Landet i Fjärran. Det finns ett sorts outsidersmönster i berättelsens början.

¹⁰¹ Lindgren (1981), s 55

¹⁰² Edström, s. 182

4:8 Mytologisering

Med mytologisering menar Werblowsky att: ”Particular historical and geographical symbols can become ‘mythologized’ and universalized”.¹⁰³ Han skriver inte så mycket mer än denna mening i sin artikel om detta och jag vill mena att jag här har möjligheter att låta typologiseringen ta mer plats och utveckla den en del.

Författarinnan Astrid Lindgren skapar en bild av konkreta Ortsnamn. ”Landet i Fjärran”, låter läsaren förstå att det är ett land som ligger långt, långt borta. Astrid Lindgren har i en brevväxling med Benn Johansen, som återges i Edströms bok, sagt att ”Landet i Fjärran som begrepp är sagoaktigt och kanske lite ojordiskt”. ”Fjärran” låter poetiskt på svenska, förklarar hon vidare.¹⁰⁴

Landet Utanförs visar på ett utanförskap och att det är ett förskräckligt land att vara i för alla utom riddar Kato, vilken är den som bär ansvaret för all sot och svärta i sin omgivning.

Lindgren väljer även att använda idylliska namn, t.ex. Gröna Ängars ö och Rosengården och ju längre bort från dessa platser som Mio kommer, desto plågsammare blir namnen, t.ex. Döda skogen och Döda sjön som ligger alldeles intill riddar Katos borg. Lindgren låter läsaren förstå att folket lider i Landet Utanförs, men även naturen lider, den är till och med död!

Det finns en bro som skyddar folket mot att riddar Kato kan komma in och den heter Morgonljusets bro under dagen, men under kvällen och natten kallas den Månljusets bro. Vilket är högst poetiska namn.

När striden är över och Mio dödat (befriat?) riddar Kato kommer gubben Eno med ett blad i handen. Det är ett litet blad, men det är grönt och friskt och det har han funnit i Döda skogen, som nu skulle behöva ett namnbyte. Men det förtäljer inte historien. Det finns en koppling till berättelsen om Noaks ark i Bibeln. Då en vit duva skickades iväg för att finna land, och kom tillbaka med en olivkvist i näbben. I vårt fall är det inte en fågel, med olivkvist i näbben, utan en gubbe med ett blad som levererar budskapet. Budskapet är dock detsamma, det har siktats ett livstecken och det är fred. Naturen kan börja spira igen och en ny era komma till skott.

¹⁰³ Werblowsky, s. 1021

¹⁰⁴ Edström, s. 214

Kato symboliserar förintelsen på samma sätt som drakar eller ormen i uråldriga myter, menar Edström.¹⁰⁵ Detta är viktigt att poängtera menar jag, eftersom det dras en koppling till religionsvetenskapen som är den disciplin som uppsatsen är skriven inom.

5. Resultatsammanfattning och slutsats

Jag har i denna magisteruppsats haft till första uppgift att undersöka huruvida Werblowskys teori om messianism och messianska rörelser kan appliceras på Astrid Lindgrens text *Mio, min, Mio*. Min andra uppgift har varit att finna huruvida min hypotes om att det förekommer messianska föreställningar i Astrid Lindgrens text *Mio, min Mio* stämmer överens med Werblowskys teori.

Analysen bekräftar att mina två syften är uppnådda. Jag kommer härmed presentera de punkter i Werblowskys typologisering som jag menar återfinns i Astrid Lindgrens text *Mio, min Mio* och som tyder på att det rör sig om en messiansk rörelse som återges i boken.

Tidsaspekten stämmer in. Det finns både ett tillbakablickande (retrospektivt), ett nu, och ett framåtblickande perspektiv i texten, vilket också beskrivs i Werblowskys artikel. Dock beskrivs det som ett antingen eller-perspektiv. Det finns ett då, ett nu, och en framtid, men menar Werblowsky att dessa är åtskilda. I Lindgrens text existerar de tillsammans och det är inget linjärt berättande. Dvs. perspektiven mellan då-nu-framtid växlar i berättelsen. Det torde inte vara någon överraskning, då Lindgrens text är fantasy och skriven ur ett barns perspektiv, med barn som läsare/mottagare och därför behövs ett sådant mönster för att bli intressant.

Messiasfiguren (Mio) håller sig gömd (och göms av naturen) och det finns ett tydligt osynlighetstema i Lindgrens text, som även Werblowsky vidrör i sin artikel när han exemplifierar messiasfiguren i messianska rörelser. Edström vidrör även

¹⁰⁵ Edström, s. 185

ämnet. Mio räddar både barnen och riddar Kato, detta gör honom till messiasfigur (= savior). Också utvaldheten genom det gyllene äpplet gör att Mio kan räknas som messiasgestalt, ytterligare en sak som Edström har beskrivit.

Visionära (profetiska) upplevelser är tydligast i texten. Det finns t.ex. legitimitet genom det gyllene äpplet som Bosse (Mio) fick av tant Lundin. ”Brunnen som viskar om kvällen” är viktig i detta sammanhang eftersom det är genom den som Mio först blir intresserad av att ge sig iväg och anta äventyret som han har varit ovetandes om till dess.

Vad gäller den *aktiva* och *passiva* delen kan båda stämma in på den messianska rörelsen, t.ex. huruvida befolkningen verkar ha varit passiva eller aktiva tills Mio kommer är svårt att avgöra, men aktiviteten verkar stegras i och med hans återkomst. Både i och utanför gruppen. Väverskan är ett exempel på rituell-magisk typ enligt Werblowskys typologisering. Hennes uppgift är att skynda på att slutet ska komma, men hon har vävt ”i tusen och tusen år”, enligt egen utsago.

Vad anbelangar regler finns det en övervägande del mest bevis för att det rör sig om *revolutionära regler*. Främst står Svärdsmidaren för dessa, men också gubben Eno visar till viss del en revolutionär vilja i sina repliker. Väverskan står för de mer *konservativa reglerna*, som visserligen är starka. T.ex. ska inte Katos namn nämnas, det gör åverkan på naturen.

Vad gäller det *exklusive- inklusive* behandlas denna dikotomi som två lösa delar i min uppsats, då jag vill visa att det kan finnas ett både och förhållande. Detta visar hur Bosse står utanför, men Mio kommer in i en gemenskap och gruppkänsla och inkluderas. I Stockholm är han en outsider.

Slutligen har uppsatsen kunnat visa att *mytologiseringen* utvecklats något genom att jag har givit den större uppmärksamhet. Jag har funnit hur ortsnamnen har mytologiserats på så sätt som beskrivits hos Werblowsky.

Jag vill mena att mitt arbete har kunnat visa att Werblowskys typologiseringar inte endast kan appliceras på empiriskt material, utan kan också göra sig bra i icke-empiristiska texter. Uppsatsens resultat har visat att Werblowskys teori kan

appliceras på *Mio, min Mio* och att det inte behöver vara empiriskt messianska rörelser som avhandlas. Jag har således kunnat bredda användningsområdet för Werblowskys typologisering, utan att för den delen förändrat den i dess grundval.

Jag har lyckats väva ihop två discipliner. Det är min förhoppning att litteraturvetenskapen och religionsvetenskapen ska komma varandra (ännu) närmare. Det skulle forskningen tjäna på, såtillvida att frågeställningarna som kan uppstå skulle kunna bli mer ämnesövergripande. Jag ser att ämnet kan utvecklas till att innebära flera analyser av olika verk, såsom t.ex. *Sagan om ringen* och *Harry Potter* som har ett liknande berättarmönster som *Mio, min Mio*. Det skulle också kunna gå att använda Werblowskys modell på empiriska rörelser. Det finns många olika rörelser, t.ex. IS (Islamiska Staten) som det skulle vara intressant att undersöka utifrån Werblowskys modell, då modellen är universell vad gäller religionstillhörighet.

6. Diskussion

Vad mitt arbete har kunnat visa är att det är möjligt att använda en litterär (fantasy) text och testa den med ett religionsvetenskapligt verktyg. Vad betyder då min uppsats för forskningsfältet? Fältet har vidgats genom att Werblowskys modell har fått komma till tals; dvs. utifrån Werblowskys teori har fantasygenren fått en modell att testa sitt material på och på det sättet också utveckla hur synen på genren kan bli annorlunda. Men det har också stramat åt vissa delar av messianismen. Det som jag har visat i denna uppsats är grunden för någonting att bygga vidare på, att utmana; pussla ihop och bryta isär.

Wistrand skriver om *Mio, min Mio* utifrån ett ontologiskt läge och det är intressant. Detta kan smälta samman med mina egna tankar om hur verkligheten beskrivs i boken. Werblowskys teori har tidigare fått stå modell till verkliga rörelser, såsom t.ex. Jehovas Vittnen. Mitt arbete har visat att även litterära källor får komma till tals, och när de gör det skapas ett djup i forskningen som annars inte skulle kunna vara möjlig.

Jag vill mena att mitt arbete är till nytta för det redan existerande forskningsfältet vari tidigare forskning ingår. I de flesta av de arbeten jag använt mig av i tidigare forskning har ett jämförande varit närvarande i analysen, vilket även jag har gjort. Tydligast är Wolf. Trots att jag inte sett alla filmerna som hon behandlar vågar jag påstå att de åtminstone skulle klara av att undersökas utifrån samma mall som den jag använt i denna uppsats.

Maria Nikolajevas arbete behandlar till stora delar tidsperspektivet i barnlitteratur. Tiden i *Mio, min Mio* har jag också behandlat då tiden även är en viktig kategori i Werblowskys teori. De hör samman och Nikolajeva menar att när Mio har befriat riddar Kato är paradiset återvunnet. Detta pekar också Werblowsky på är en viktig punkt i messianismen.

I Dodds artikel dör Donnie Darko, Donnie dör, men det gör inte Mio. Han lever såvitt vi vet fortfarande hos sin fader konungen i Landet i Fjärran.

Huvudpersonen i filmen Donnie Darko tror slutligen att han måste dö för att rädda världen. Mio har dessa messianska tankar också, men han vill inte dö. Han är beredd att offra sig, men han gör det inte. Han behöver inte dö, eftersom Riddar Kato dör och förbannelsen är bruten.

Slutligen en punkt som är viktig att poängtera är synen på Mio som outsider. Mio skulle kunna ses som outsider i Stockholm, men han får en ny status som prins hos sin fader konungen i Landet i Fjärran. Något som inte Donnie Darko uppnår.

7. Sammanfattning

Jag har i denna magisteruppsats haft till syfte att dels tillämpa religionshistorikern Zwi R.J. Werblowskys typologiseringar angående messianism och messianska rörelser på författarinnan Astrid Lindgrens text *Mio, min Mio* och dels har min uppgift varit att finna huruvida min hypotes om att det förekommer messianska föreställningar i Astrid Lindgrens text *Mio, min Mio* stämmer överens med Werblowskys teori.

Texten handlar om föräldralöse Bosse som längtar efter sin far och som kommer till Landet i Fjärran där han har varit väntat i ”tusen och tusen år” och får vara med om äventyr. Bosse får namnet Mio av sin far som visar sig vara konung i Landet i Fjärran. En kamp med den onde riddar Kato stundar också. Hans uppgift är förgöra riddar Kato och rädda barnen och naturen. Barnen har förvandlats till fåglar av riddar Kato, och naturen är nersvärtad av allt os som Kato har spytt ut genom sin borg, där han sitter och tänker ut onda tankar.

Jag har skapat en innehållsanalys och jag använde mig av närstudieläsning som metod. Jag har använt mig av både religionsvetenskaplig och litteraturvetenskaplig litteratur som i och för sig kan synas vara något mager. Jag har konstaterat att det är viktigt med att ha ett intersubjektivt forskningsförfarande och det är efter det tankesättet som jag har arbetat.

Jag har utgått från åtta typologiseringar som utkristalliserar sig i Werblowskys artikel. Dessa är: *tiden*, *messiasfiguren*, *ledaren*, *mytologiseringen* och de dualistiska delarna *visionärt-rationellt*, *aktiv-passiv*, *konservativa regler-revolutionära regler* och *inklusive-exklusive*.

I stora drag kan konstateras att tesen är bekräftad, då det finns tillräckliga bevis i min analys för att det finns en messiansk rörelse i *Mio, min Mio*. Dock finns ett ställe som skiljer sig åt i en jämförelse mellan Werblowskys artikel och Lindgrens text, det är ledarfrågan som är viktig att poängtera. Frågan ses som viktig hos religionshistorikern Werblowsky, medan författarinnan Lindgren snarare låter fokus falla på Bosses/Mios äventyr. Det finns ingen tydlig ledare med de egenskaper som Werblowsky menar att ledare för messianska rörelser ska ha. Jag har dock gjort avvägningen att Vår herre konungen ligger närmast till hands vad gäller ledarfrågan i gruppen.

Däremot passar Werblowskys *tidsaspekt* väl in på texten. Det finns ett då, ett nu, och en framtid/förestående slut. Dock menar Werblowsky att dessa är åtskilda. I Lindgrens text existerar de tillsammans, dvs delarna berättas i linjär form hos Werblowsky, i Lindgrens text växlar Bosse/Mios berättelse mellan olika delar, men detta torde inte vara någon överraskning, då Lindgrens text är en fantasyberättelse och skriven ur ett barns perspektiv, med barn som läsare/mottagare och därför behövs ett sådant mönster för att historien ska bli

intressant. Likaså är det med *messiasfiguren* som också beskrivs som passande i den jämförelse med Werblowskys modell. Jag uppmärksammar att det både i Werblowskys artikel och Lindgrens text finns ett osynlighetstema som är genomgående i Lindgrens text och nämns hos Werblowsky. Dessutom, återuppväcker Mio Milimani som är väverskans dotter. Detta avsnitt är som hämtat från Nya testamentet i Bibeln. *Mytologiseringen* har jag vidgat från de korta meningar som återfanns i Werblowskys artikel och applicerat på de platsnamn som Lindgren har använt i sin text och jag kom fram till att namnen är talande. Där det inte finns någon växlighet eller liv kallas platserna för ”döda”, där livet sprudlar kallas platser för den gröna Ön, rosengården etc. vilket ger andra, ljusa, associationer.

Vad gäller de dualistiska punkterna kunde jag konstatera att den *visionära* (profetiska) delen var representerad i högre grad än den *rationella*, detta beror bl.a. på den stora betydelse som ”Brunnen som viskar om kvällen” har för att Mio ska uppfatta att han har ett uppdrag och att han är utvald. Vad gäller dikotomin *aktiv-passiv* fanns dessa inslag inom samma rörelse och också inom samma person i olika skeden i texten. Tydligast var väverskan som satt och vävde, ända tills hennes dotter kom hem, då slutade hon att väva.

Revolutionära regler gällde främst i texten (i jämförelse med *konservativa regler*), Dock fann jag spår av konservativa regler i och med regeln om att Katos namn inte fick nämnas. Slutligen, vad gällde *inklusive* och *exklusive* var båda av ett sådant slag att de existerade i texten. Bosse/Mio, som först känner sig exkluderad i sin hemmiljö men sedan inkluderas när han kommer till Landet i Fjärran. Den ende som var exkluderad var Riddar Kato som dör (befrias?) av Mio genom Svärdsmidarens svärd som inte dödar oskyldiga och kan skära genom hjärtan av sten.

I diskussionen skriver jag om den tidigare forskningen som jag redovisade i uppsatsens inledning och försöker knyta den till min egen genom att göra jämförelser.

Litteraturförteckning

Bergström, Göran & Boréus Kristina (2012). *Textens mening och makt – Metodbok i vetenskaplig text och diskursanalys*, uppl. 3 Studentlitteratur, Lund

Dodd, V Kevin (2016). Donnie Darko and the Messianic Motif ur *Journal of Religion and Film*, Nebraska University, Volym 13.

Edström, Vivi (1992). Mio, min Mio - flaskpost och eldsflamma ur *Astrid Lindgren - Vildtoring och lägereld*. Rabén och Sjögren, Stockholm

Forsell Jacob (red)(2006). *Astrids bilder*, bokförlaget Max Ström.

Lindgren Astrid (1971). *Mina påhitt: Ett urval från Pippi till Emil*, Rabén & Sjögren: Stockholm

Lindgren Astrid (1981). *Mio, min Mio*, Rabén & Sjögren: Stockholm

Nikolajeva, Maria (2004). *Barnbokens byggklossar*, Studentlitteratur: Stockholm

Nikolajeva, Maria (2000). *From Mythic to Linear: Time in Children's Literature* SCARECROW PRESS, INC: Oxford

Rennstam Jens & Wästerfors David, (2015) "Att analysera kvalitativt material" i Ahrne, G & Svensson P. *Handbok i kvalitativa metoder*, s. 220-236. Liber Stockholm

Svensson Peter, (2015). "Teorins roll i kvalitativ forskning" i Ahrne, G & Svensson P. *Handbok i kvalitativa metoder*, s. 208-219. Liber Stockholm

Werblowsky, Zwi R.J. "Messiah and Messianic movement ur *The New Encyclopaedia Britannica*, vol. 11, s 1017–1022

Wistrand, Sten (2014). "Astrid Lindgrens 'mest problematiska bok': Ontologi, genre och funktion i Sunnanäng" ur *Sammlaren. Tidskrift för forskning om svensk och annan nordisk litteratur*. Årg. 135, Swedish Science Press, Svenska litteratursällskapet.

Wolf, Nadine (2008). *Religious Concepts in Fantasy Literature*, (Masteruppsats),
Grin: Tyskland.

Elektroniska källor:

Arne Reberg, Aftonbladet, "För Astrid var Jesus den högste", 2004-03-25.

Anna Svedbom, Expressen, "Jag känner inte igen mamma", (senast redigerad)
2007-02-09.